

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

בס"ד, ה' סיוון התשפ"ו

חולין כ"א – שבירת מפרקת, הגדרת רגע המוות, והבדלה בעולת העוף

שאלות:

1. שלום כהן מלק עולת עוף, והעולה התנבלה לפני שהוא הספיק לחתוך את הסימנים, הוא נטמא?

שבירת מפרקת ורוב בשר

בהמשך לדין של זעירי, שאם נשברה המפרקת ונחתך רוב הבשר שעליה הבהמה או העוף נחשבים כנבילה, הגמרא מספרת שכשרבי זירא עלה לארץ ישראל, הוא מצא את רבי אמי שיושב ואומר את השמועה של זעירי.

רבי זירא הקשה עליו: בדיוק את השאלה של רבא אם העוף נחשב מת ברגע שחתכו את המפרקת ורוב הבשר, איך אפשר להמשיך את המליקה?

רבי אמי השתומם כשעה אחת והשיב את התשובה של רבא, שמדובר שלא חתך במליקה רוב בשר. והגמרא מביאה גם ברייתא שסוברת בדיוק כך:

○ בחטאת העוף: הכהן חותך את השדרה והמפרקת בלי לחתוך את רוב הבשר, עד שהוא מגיע לסימנים. כשהוא מגיע לסימנים, הוא חותך סימן אחד (או את רובו) ומצרף לזה את חיתוך רוב הבשר.

○ בעולת העוף: גם לא חותך רוב בשר אבל הכהן צריך לחתוך שני סימנים או את רובם.

הגמרא מבררת כמי הולכת הברייתא הזאת בעניין עולת העוף:

אם היא כמו חכמים, הרי צריך לחתוך שני סימנים דווקא. ואם היא כמו רבי אלעזר ברבי שמעון, צריך רוב שני סימנים ולא יותר כי צריך שזה יישאר מחובר להזאה. והגמרא מציעה שני תירוצים:

1. או שהברייתא כוללת את שתי הדעות: הדין של "שני סימנים" הוא לדעת חכמים, והדין של "רוב שני סימנים" הוא לדעת רבי אלעזר ברבי שמעון.

2. הברייתא כולה היא כדעת רבי אלעזר ברבי שמעון, ומה שכתוב בה "שנים" הכוונה היא לחיתוך רוב הסימנים מובהק ולא מצומצם שנראה כמו שניים שלמים.

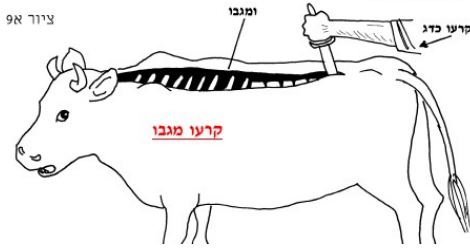
2. לוי נגע בלטה שחתכו לה את הראש אבל היא מפרכסת, הוא טמא טומאת שרץ?

הגדרת מוות באדם ובהמה

רב יהודה אמר בשם שמואל: שאדם שנשברה לו המפרקת ונחתך רוב הבשר שעליה, נחשב כמת ומטמא באוהל, אפילו אם הוא עדיין מפרכס.

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

הגמרא מקשה: הרי במעשה של עלי הכהן נאמר: "וַתִּשְׁבֵּר מִפְּרָקָתוֹ וַיִּמָּת", ולא נחתך רוב הבשר! הגמרא מתרצת: "זקנה שאני" – עלי היה אדם זקן וכבד, ולכן אפילו שבירת העצם לבדה גרמה למותו.



רבי שמואל בר נחמני אמר בשם רבי יוחנן: שאדם שקרעו אותו לאורכו כמו שקורעים דג – נחשב כמת ומטמא באוהל. רב שמואל בר יצחק מסייג: שדווקא אם קרעו אותו מהגב שלו.

שמואל אמר: שבהמה שחתכו אותה לשניים לרוחבה ("עשאה גיסטרא" – חתיכה לשניים) או בצואר או בשדרה וכדומה – היא נבלה, למרות שהיא עדיין מפרכסת.



רבי אלעזר אמר: שבהמה שהורידו לה את הירך והחור-החלל שלה ניכר – היא נבלה ממש ולא טריפה ומטמאה אפילו בזמן שהיא עדיין חיה. רבא מסביר: ש"חלל ניכר" הוא מצב שגם כשהבהמה שוכבת ("רבוצה") היא נראית חסרה באותו המקום.



במשנה נאמר: ששמונת השרצים שמטמאים טומאת שרץ (תוספות חולקים על רש"י שלא מדובר על שרצים על בהמות ועופות) שהורידו להם את הראש ("הותזו ראשיהן") כמו גיסטרא – הם נחשבים מתים וטמאים למרות שהם עדיין מפרכסים. זה כמו הזנב של הלטאה שממשיך לפרכס גם אחרי שחתכו אותו לגמרי. והאמוראים נחלקו מה הפירוש של המילה "הותזו":

- ריש לקיש אמר: הכוונה שהראש הופרד לגמרי מהגוף.
- רבי אסי אמר בשם רבי מני: שהכוונה היא כמו ה"הבדלה" שעושים בעולת העוף.
- רבי ירמיה שאל את רבי אסי: האם הכוונה היא ל"הבדלה" לפי חכמים (שסוברים שהראש והגוף צריכים להיות מופרדים לגמרי), ואז אין מחלוקת עם ריש לקיש? או ל"הבדלה" לפי רבי אלעזר ברבי שמעון? רבי אסי ענה שהכוונה היא לפי רבי אלעזר ברבי שמעון, שסובר שדי בחיתוך של רוב שני הסימנים. לכן הוא חולק על ריש לקיש שדורש חיתוך גמור של הכל.

3. בצלאל מולק עולת עוף, כמה סימנים הוא צריך לחתוך?

הבדלה בעולת העוף

הברייתא בגמרא מבררת את המקור למחלוקת בין חכמים לרבי אלעזר ברבי שמעון, לגבי חיתוך הסימנים בעולת העוף, בעולת העוף של עני בקרבן "עולה ויורד". התורה אומרת: "וְאֵת־הַשְּׁנֵי יַעֲשֶׂה עֹלָה כַּמִּשְׁפֵּט" (חטאת העוף הוקרבה ראשונה). הברייתא מביאה מחלוקת משולשת, מה לומדים מהמילה "כמשפט":

- תנא קמא אומר: "כמשפט" – הכוונה היא כמו המשפט של חטאת בהמה, שאותה מביא האדם העשיר בקרבן 'עולה ויורד' שעולת העוף בעני בעצם מחליפה אותה. ולא לומדים

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א מחטאת העוף הצמודה של קרבן עולה ויורד, כי בעולת נדבה יש מיעוט 'וְהִקְרִיבוּ' שממנו לומדים שעולת העוף שונה מחטאת העוף. ולומדים מחטאת הבהמה שלושה דינים:

1. שהעוף צריך להירכש מכספי חולין (ולא מכספי מעשר שני).
2. שהקרבת הקרבן צריכה להיות ביום (ולא בלילה, כמו בחטאת של יום הכיפורים).
3. שהמליקה צריכה להיעשות ביד ימין של הכהן. (כי כתוב 'כהן' ואצבע' בחטאת ולומדים שזה ימין דווקא)

הגמרא שואלת: אם לומדים מחטאת בהמה, אולי נלמד גם שצריך רק שחיטת רוב שני סימנים?

הגמרא עונה שלא, כי בפסוק על עולת נדבה נאמר: "וּמִלֶּקֶת אֶת־רֵאשׁוֹ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַה". ואח"כ כתוב עוד פעם והקטיר... לומדים שיש הקטרה נפרדת לראש, והקטרה נפרדת לגוף. מהפסוק 'ומלק'... והקטיר' לומדים שכמו שההקטרה של הראש על המזבח נעשית בנפרד מהגוף, ככה גם המליקה צריכה להפריד את הראש מהגוף לגמרי ("הבדלה").

○ רבי ישמעאל חולק ואומר: "כמשפט" – הכוונה היא לח טאת העוף (מהפסוק הקודם). ולומדים מההשוואה הזאת שגם את עולת העוף מולקים ממול העורף. ואת הדינים של 'ביום' 'חולין' ו'ימין' הוא לומד מהיקש אחר שרש"י מביא.

■ הגמרא שואלת: אם לומדים מחטאת העוף, אולי נלמד גם שאין הפרדה בין הראש לגוף (ונשאר סימן אחד מחובר) כמו בחטאת? הגמרא עונה שהמילה "וְהִקְרִיבוּ" בעולת העוף נדבה מלמדת שההקרבה של העולה שונה משל החטאת, ומסתבר שהיא באה להוסיף את ההפרדה בין הראש לגוף, כמו שלומד תנא קמא.

○ רבי אלעזר ברבי שמעון גם לומד: "כמשפט" – כמו המשפט של חטאת העוף. אבל הוא לומד שגם בעולת העוף הכהן צריך לאחוז בראש ובגוף ביחד בזמן הזיית הדם על קיר המזבח, לכן צריך לחתוך רוב שניים אבל לא לחתוך את כל הסימנים. ומאחר וכתוב 'וְהִקְרִיבוּ' להבדיל מחטאת העוף, לא מסתפקים בסימן אחד. הוא לא לומד מההיקש שצריך למלוק את עולת העוף מ'מול העורף' כי את זה הוא לומד בבנין אב כמו שהגמרא תאמר בהמשך.

(והגמרא תמשיך לדון בלימודים השונים האלה בדף הבא).